

REFLEKS

48

FILOSOFI SDU ODENSE

ISSN 0906-4664

REFLEKS ER ET UAFHÆNGIGT FILOSOFISK MAGASIN, DER UDGIVES MED STØTTE FRA INSTITUT FOR KULTURVIDENSKABER - SYDDANSK UNIVERSITET, ODENSE.

REDAKTIONEN BESTÅR AF 5 STUDERENDE. ARTIKLER SKAL IKKE OPFATTES SOM GIVENDE UDTRYK FOR INSTITUTETS MENINGER OG HOLDNINGER.

OPLAG: 150

ADRESSE:

REFLEKS
IKV
SYDDANSK UNIVERSITET
CAMPUSVEJ 55
5230 ODENSE

REDAKTION:

MORTEN MØRK ANDERSEN:
MORANO6@STUDENT.SDU.DK

ANDERES EDAHL
ANDERSEDAHL@GMAIL.COM

WICKIE IRENE JENSEN:
WJENS10@STUDENT.SDU.DK

NICOLINE FROST LERCHE
NILER10@STUDENT.SDU.DK

TASCHA BRANDT WAHL
TAWAH10@STUDENT.SDU.DK

**DEADLINE FOR INDLEVERING AF
BIDRAG TIL NÆSTE NUMMER:
1. OKTOBER**

Forord

Refleks har fået en ny redaktion bestående af Morten Mørk Andersen, Anders Edahl, Wickie Irene Jensen, Nicoline Frost Lerche og Tascha Brand Wahl. Vi håber at kunne bibringe tidsskriftet fornyet energi og således få udgivelserne af tidsskriftet Refleks ind i en fast rutine igen.

Vi på den nye refleksredaktion glæder os derfor meget over udgivelsen af nummer 48 af Refleks. Nummeret er bygget op på baggrund af et ”frit-emne”-tema. Vi tilbyder jer i dette nummer 3 meget forskellige artikler samt en anmeldelse. Vores håb er at 48 nummeret giver et godt billede af, hvor bredt indholdet af Refleks kan være.

I artiklen *Demokratiske beslutninger og ekspertise*, af Tine Hindkjær Madsen, stilles der spørgsmålstejn ved om der uden problemer kan opretholdes en kognitiv arbejdsdeling mellem politikere og eksperter i et demokrati? Politikere skal ofte vælge hvilken videnskabelig evidens, de vil lægge til grund for deres beslutninger, men kan dette valg bero på egentlig viden? Artiklen argumenterer for, at mange politiske beslutninger er epistemisk arbitrære.

Næste artikel i rækken er *Klassificering af*

amorfe rum, skrevet af Mie Holm Augustenborg. Atiklen skal ses som en indledende diskussion til et Bachelor projekt, hvor Augustenborg undersøger muligheden for at kunne klassificere og sprogliggøre rum der består af mere komplekse former end eksempelvis runde eller kantede. Disse amorfe rum ser vi typisk i naturen; Augustenborg fokuserer på landskabet i sin artikel.

Herefter anmeldes *Politikkens Ny Filosofileksikon*, af Thomas Victor Rasmussen

Til sidst, i artiklen *Haruki Murakami og det narrative selv*, laves en litterærfilosofisk analyse af Haruki Murakamis *Trækopfuglens Krønike*, skrevet af Anders Edahl. Edahl søger i artiklen at belyse, hvorledes selvet fremstilles i værket som en narrativ og relationel konstruktion.

I forbindelse med den nye redaktion har vi valgt at lave en side på Facebook: <https://www.facebook.com/reflekssdu>. På siden er det muligt at kommentere på artikler. Desuden opfordrer vi alle til at komme med forslag og indvendinger til magasinet og redaktionen.

I forhold til sidste års mindenummer for *Erich*

FORORD

Klawonn bringer redaktionen en offentlig undskyldning til Klawonns familie og efterladte. Artiklen: ”Klawonn” skrevet af *David Favrholt* er blevet trukket tilbage fra den elektroniske version, som findes på redaktionens hjemmeside. Det har beklageligt vist sig at artiklen rummer flere fejlagtige oplysninger og ukorrekte referencer til hændelser i Erich Klawonns liv, og at den giver et ensidigt billede af hans personlighed baseret på en kort periode af hans liv som filosofi-studerende. Refleksredaktionen vil i fremtiden være mere opmærksom på nøjagtigheden af artikler af denne art.

Næste nummer af Refleks er et mindenummer dedikeret til David Favrholt. I den forbindelse er det muligt for alle at indsende bidrag omhandlende Favrholt og hans filosofi.

Næste ’frit-tema’ nummer ligger i foråret 2014 og vi modtager gerne bidrag løbende til dette nummer

Rigtig god læselyst!

På vegne af redaktionen

Wickie Irene Jensen

Indholdsfortegnelse

Demokratiske beslutninger og ekspertise

Af Tine Hindkjær Madsen.....6

Klassificering af amorfe rum

Af Mie Holm Augustenborg.....13

Anmeldelse af Politikkens Ny Filosofileksikon

Af Thomas Victor Rasmussen.....24

Haruki Murakami og det narrative selv

Af Anders Edahl.....26

Retningslinjer for indlevering af bidrag til Refleks.....41

Demokratiske beslutninger og ekspertise

*Af Tine Hindkjær Madsen
Københavns Universitet*

Ifølge Christiano 2008a bør der i et demokrati være en kognitiv arbejdsdeling, således at borgerne vælger samfundets politiske mål, mens middelrationaliteten overlades til eksperter. Officielt er dette da også praksis i eksempelvis danske ministerier, hvor ministeren har magten, som beror på hendes demokratiske mandat, mens embedsmændene rådgiver om midlerne til de politisk opstillede mål. Som vi skal se i det følgende, er der dog epistemisk-praktiske udfordringer forbundet med en sådan kognitiv arbejdsdeling i demokratiet, da politiske mål er flertydige og ekspertviden esoterisk.

Mål- og middelrationalitet

Da der er vedvarende uenighed om, hvordan samfundet bør indrettes, er demokratiet værdifuldt i egenskab af at kunne afgøre disse stridigheder på en måde, der ifølge Christiano 2008b (s.2) respekterer borgere som ligeværdige. Derfor bør alle voksne borgere, der evner refleksion, også have noget at skulle have sagt på lige fod med hinanden. Dermed ikke sagt, at alle i lige høj grad evner at reflektere over samfundets indretning, men da moralske kompetencer ikke kan måles, betyder

det dog, at der ikke formelt bør gives mere magt til nogle borgere frem for andre (Christiano 2008b, 35). Borgerne bør derfor sætte den politiske kurs, mens eksperterne angiver, hvordan vi følger den. Weber argumenterer ligeledes for en sådan kognitive arbejdsdeling i 'De sociale og økonomiske videnskabers værdifrihed', hvor han sonder mellem "Wertrationalität" og "Zweckrationalität". Værdispørgsmål bør ifølge Weber afgøres politisk, mens videnskabens opgave ene og alene er at påvise de uundgåelige midler til et mål de uundgåelige bivirkninger (Weber 2003, 149).

Der skal altså foretages en slutning i form af en praktisk syllogisme. Politikerne skal opstille de ønskede mål. Eksperten skal angive midlet. Derfra skal der sluttes til en handling, men spørgsmålet er imidlertid, hvem der skal udføre slutningen. I en ideel situation ville eksperten forstå det politiske ønske, og politikerne ville forstå ekspertens overbevisning om det bedst egnede middel, men kan lægmænd overhovedet opnå viden eller begrundede formodninger gennem de videnskabelige eksperters vidnesbyrd?

Ekspertvidnesbyrd

Ifølge Goldman 2011 er en kognitiv ekspert en epistemisk agent, der har flere sande formodninger inden for et domæne end de fleste, samt en evne til at generere nye sande formodninger inden for selvsamme. Da vi dog i denne sammenhæng netop er interesserede i begrundelse, bør en begrundelsesbetingelse også tilføjes. Ekspertise er endvidere ikke udelukkende et komparativt spørgsmål ifølge Goldman, da en epistemisk agent med få sande begrundede formodninger ikke er en ekspert, blot fordi de fleste andre har falske, begrundede formodninger. En ekspert i stærk forstand har viden om de primære spørgsmål, altså de principielle spørgsmål inden for et givent domæne, såvel som de sekundære spørgsmål, altså den relevante evidens. En ekspert i svagere forstand har derimod kun viden om de sekundære spørgsmål. Hvis vi accepterer uenighed mellem eksperter, må vi acceptere et svagt begreb om ekspertise, da to uenige eksperter ikke begge kan have sande, begrundede formodninger om de principielle spørgsmål, mens det dog må være en nødvendig betingelse, at eksperter har viden om den relevante evidens (Goldman 2011, 115).

Spørgsmålet er nu, hvorvidt lægmænd gennem videnskabelige eksperters vidnesbyrd kan opnå den viden eller i det mindste begrundede formodninger, som politiske beslutninger bør tages i lyset af? Brewer 2006 beskriver, hvordan vi ifølge Hardwig generelt bør stole på eksperters vidnesbyrd, da livet er for kort og intellektet for småt til at undersøge alting selv. Selv eksperter er afhængige af vidnesbyrd (p. 129). Nogle matematiske beviser er eksempelvis så lange og komplicerede, at en matematiker ikke kan gennemføre beviset alene, men må stole på kollegernes vidnesbyrd om andre dele af beviset. Hardwigs modus tollens argument lyder, at hvis der ikke er begrundelse for at stole på eksperters vidnesbyrd, så følger det, at en stor del af vore overbevisninger er irrationelle. Da det dog ikke er tilfældet, at en stor del af vores overbevisninger er irrationelle, er der begrundelse for at stole på eksperters vidnesbyrd (Brewer 2006, 131). Ifølge Brewer er der imidlertid ikke tilstrækkelig begrundelse for præmis to, som lige så godt kunne lyde, at det er umuligt at opnå begrundelse for ekspertens vidnesbyrd, da meget evidens peger på eksperters inkompetence og partiskhed. Man kunne derfor i stedet udlede, at en stor del af vores

overbevisninger er irrationelle. Derudover er argumentet ikke til megen hjælp, når lægmænd skal træffe et begrundet valg på baggrund af kontrære ekspertudsagn (Brewer 2006, 132).

Der er imidlertid flere mulige veje til at begrunde det ene ekspertudsagn frem for det andet, når sådanne uenigheder opstår. I det følgende diskuteres seks muligheder. Den første måde er at vurdere de argumenter, som eksperterne lægger til grund for egen påstand samt kritikken af modpartens. Selv hvis al evidensen fremlægges detaljerigt for lægmanden, kan det dog ikke udgøre begrundelse. Man kunne forestille sig et scenarium, hvor en ekspert hævder dommen p og en anden ekspert hævder ikke- p . Evidensen for ikke- p er sand, men svært tilgængelig, mens evidensen for p er let tilgængelig, hvorfor lægmanden slutter til p . Ligesom der er grader af ekspertise, er der dog også grader af epistemisk inkompetence, hvorfor en lægmand af passende epistemisk kaliber ikke nødvendigvis bliver offer for en sådan ugunstig fordeling af evidens. Problemet er dog stadig, at ekspertens argumenter hovedsageligt består af esoteriske udsagn, som lægmanden, *ex hypothesi*, ikke har adgang til i sin kognitive horisont. Derfor er for-

holdet mellem evidensen og udsagnet også uden for lægmandens kognitive rækkevidde. Således er en direkte begrundelse ikke tilgængelig (Goldman 2011, 116).

Der er dog endnu mulighed for at opnå indirekte begrundelse for et argument. Altså en begrundelse for at formode, at eksperthen har gode grunde til at formode p . Når en ekspert udviser dialektisk overlegenhed, kan dette nemlig være en indikator på større ekspertise (Goldman 2011, 117). Dialektisk overlegenhed er ikke større oratorisk begavelse, men snarere evnen til at gendrive modpartens argument uden at det modsatte gør sig gældende fra lægmandens synspunkt. Hvis dette er tilfældet, kan lægmanden nu ved hjælp af slutning til bedste forklaring udlede, at den ene ekspert er den anden overlegen. Dette udgør dog langt fra konklusiv evidens (Goldman 2011, 18). For det første fordi det hviler på et tyndt grundlag; nemlig evidens for evidens, som lægmanden ikke har adgang til. For det andet kan lægmanden ikke nødvendigvis gennemskue eventuelle fejlslutninger. For det tredje fordi lægmanden formodentlig ikke kender til andre relevante gendrivelses. Endeligt fordi det er nødvendigt at slutte til bedste forklaring.

En tredje vej til indirekte begrundelse er konsensus blandt andre eksperter. Spørgsmålet er, om en sådan kvantitativ analyse er tilstrækkelig. Når rygter gentages, bliver sandsynligheden for, at p er sand ikke større, og de udgør dermed ikke ekstra evidens. I sin egenskab af ekspert, har eksperten dog en epistemisk troværdighed forud for udsagnet. Hvis eksperterne helt eller delvist uafhængigt af hinanden er kommet frem til p , bør lægmanden derfor revidere sin evidens for p , da mængden af evidens nu er blevet større. Dette er tilfældet, hvis de eksempelvis hver især har lavet eksperimenter, der understøtter p (Goldman 2011, 123), eller den ene ekspert, der reflekterer kritisk over p , forsøger at gendrive dommen, men ikke lykkes og derfor accepterer den (Goldman 2011, 124). Det er imidlertid kun en løsning, hvis en overvejende majoritet af eksperter er enige med henholdsvis den ene eller den anden ekspert. Desværre er det sjældent så lige til, og lægmanden må inddrage yderligere kvalitative analyser af tallene (Goldman 2011, 125).

En sådan kvalitativ analyse leder os til den fjerde mulighed for begrundelse: meta-eksperters blåstempling. Her forstås også akademiske grader og

ansættelser i anerkendte institutioner. Ifølge Goldman signalerer en sådan blåstempling enighed (Goldman 2011, 120). Det er dog stærkt diskutabelt, da der jo også forekommer uenighed inden for rammerne af samme videnskabelige institutioner. Brewer peger desuden på tre grunde til, at meta-ekspertise ikke er vejen til begrundede formodninger eller viden. For det første; regres. Valget af meta-ekspert må enten være arbitrært eller bero på en tredje eksperts blåstempling af meta-eksperten etc. i en regres ad infinitum (Brewer 2006, 143). For det andet; cirkularitet. Hvis vi vil undgå regres, må vi bruge meta-eksperternes blåstempling som begrundelse, men ifølge Brewer leder dette til en ondsindet cirkularitet, idet kun videnskaben selv kan verificere sin egen pålidelighed, hvorfor der således ikke kan forefindes ekstern evidens for meta-ekspertens ekspertise (Brewer 2006, 144). For det tredje; underdetermination. Når der er lige meget konsensus blandt meta-eksperter omkring den enkelte eksperts troværdighed, hvilket ofte vil være tilfældet, så er det svært at se, hvordan det skulle udgøre god begrundelse. For en lægmand er konsensus blandt meta-eksperter altså ikke andet end cirkulær, regressiv og underdetermineret be-

grundelse (Brewer 2006, 148).

En femte vej til begrundelse er ifølge Goldman evidens for partiskhed. Hvis lægmanden har stærk evidens for, at den ene ekspert og kun den ene ekspert har interesser i sagen, så er lægmanden begrundet i at stole mere på den anden ekspert, såfremt der ikke er anden relevant evidens. Begge eksperter har dog ofte interesser ifølge Goldman 2011 (s.126). Det må også siges at være tilfældet med politiske eksperter, der ligesom alle andre rationelle mennesker har en opfattelse af det gode liv og en interesse i at kunne efterleve denne.

Endelig er eksperternes fortidige udsagn en kilde til begrundelse. Hvis en eksperts tidligere udsagn har vist sig sande, kan lægmanden induktivt slutte, at fremtidige udsagn sandsynligvis også er troværdige. Dette er dog heller ikke ligetil, eftersom en lægmand qua lægmand ikke er i stand til at vurdere rigtigheden af ekspertens tidligere esoteriske påstande. Esoterisme er dog relativt. Hvad der er esoterisk for lægmanden på et givent tidspunkt kan blive eksoterisk på et andet, selvom han forbliver lægmand (Goldman 2011, 127). Eksempelvis blev effekten af atomvåben tydelig for enhver, da bomberne sprang over Hiroshima og Nagasaki i

1945. Samfundsvidenskabernes resultater er dog ofte mere diffuse end effekten af fysikerens atomvåben (Turner 2006, 169), ligesom økonomiske eksperter flittigt benytter ceteris paribus-forbeholdet, på trods af at alt andet aldrig er lige i en åben markedsøkonomi.

Lægmand kan altså under optimale epistemiske omstændigheder muligvis opnå begrundede formodninger eller viden via ekspertvidnesbyrd, men udsigterne er sorte. Brewer understreger vanviddet af at lade lægmænd træffe visse valg med følgende eksempel. Forestil dig at to grupper af matematiske eksperter er uenige om, hvorvidt Andrew Wiles rent faktisk beviste Fermat's sidste sætning. Forestil dig dernæst, at de to grupper fremlægger deres evidens for en lægmand, som derpå afgør, hvem der har ret. Det er i bund og grund det samme, der sker, når politiske lægmænd vælger hvilken videnskabelig evidens, de handler ud fra. Der er derfor begrundet mistanke om, at mange politiske beslutninger er epistemisk arbitrære.

Målets flertydighed

Hvis vi stadig antager, at kollektive demokratiske beslutninger bør træffes i lyset af videnskabelige

påstande, kan man argumentere for, at eksperter bør foretage slutningen i stedet for politikere, netop fordi deres viden eller begrundede formodning er en mental tilstand, der ikke uden videre kan overføres til den politiske lægmand via vidnesbyrd. Det forudsætter dog også, at eksperter forstår de normative mål, politikerne opstiller. Ifølge Weber er en værdifri middelrationalitet kun mulig, hvis målet y er angivet så absolut entydigt, at den videnskabelige ekspert blot skal give tekniske anvisninger ved at vende kausalsætningen; efter x følger y , om (Weber 2003, 156). Så kan eksperter værdifrit angive det tekniske middel og foretage slutningen uden at bruge sin status som ekspert til at opnå en urimelig fordel i de demokratiske beslutningsprocedurer.

Problemet er imidlertid, at politiske mål i mange tilfælde er særdeles upræcise og således giver plads til en værdiladet ekspertvurdering. Målet om økonomisk vækst er eksempelvis et normativt mål, som mange i dag tilslutter sig, men som samtidig efterlader plads til utroligt mange værdivurderinger. Selv hvis politikerne sætter en klar politisk kurs, lader embedsmændenes indsats sig ikke reducere til den blotte tekniske angivelse af

midler. Der er flere niveauer af mål, og på hvert niveau foretages valg mellem alternative midler, som alle har politiske implikationer (Knudsen 2000, 119). Allerede i 1904 skrev Weber, at denne sammenblanding af middel- og målrationalitet gjorde, at de økonomiske videnskaber igennem flere årtier "har været fuldstændig i forfald" (Weber 2003, 175). Resultatet synes at vidne om den praktiske umulighed i at holde middel og mål helt adskilt i den slutning, staten skal foretage som kollektiv agent. Da politiske mål altså er flertydige og ekspertviden esoterisk, er der store epistemisk-praktiske udfordringer forbundet med en sådan kognitiv arbejdsdeling i demokratiet.

Litteraturliste

Brewer, S. 2006. "Scientific expert testimony and intellectual due process" i Selinger, E. og Crease R. (red.) *The Philosophy of Expertise*: 111-158. New York: Columbia University Press

Christiano, T. 2008a. "Democracy", *The Stanford Encyclopedia of Philosophy (Fall 2008 Edition)*, Edward N. Zalta (ed.)

Christiano, T. 2008b. *The Constitution of Equality: Democratic Authority and Its Limits*. Oxford Scholarship Online

Goldman, A. 2011. "Experts: Which ones should we trust?" I Goldman, A. og Whitcomb, D. (2011) *Social Epistemology Essential Readings*: 109-133. New York: Oxford University Press

Knudsen, T. 2000. "Ministerens ansvar i praksis" i Tim Knudsens (Red.) *Regering og embedsmænd om magt og demokrati i staten*. Aarhus: Systime

Turner, S. 2006. "What is the problem with experts?" i Selinger, E. og Crease, R. (2006) *The Philosophy of Expertise*: 159-186. New York: Columbia University Press

Weber, M. 2003. "De Sociologiske og økonomiske videnskabers "værdifrihed"" oversat af Bruun, H. i Andersen, H., Bruun, H. og Kaspersens, L. (red.) *Max Weber Udvalgte Tekster Bind 1*: 129-189. København: Hans Reitzels Forlag

Warburg, A. 2000. "Ministre og embedsmænd i magtteoretisk belysning" i Tim Knudsens (red.) *Regering og embedsmænd om magt og demokrati i staten*: 141-150. Aarhus: Systime

Klassificering af amorfe rum

*Af Mie Holm Augustenborg
Syddansk Universitet*

Mit BA-projekt handler om, hvordan man kan klassificere amorfe rum. Disse rum skal forstås som konkrete rum, hvor formerne kan være flydende, komplekse og ligefrem så kaotiske, at øjet opgiver at få en struktur på dem. Motivationen for opgaven er at undersøge, om der kan opnås viden om disse amorfe former, således at forskellige grupper som f.eks. arkitekter, planlæggere, landmænd, biologer, politikere og borgerne kan forholde sig mere bevidst til disse rums betydninger, ved at få fælles begreber at diskutere ud fra.

I en beskrivelse af rumbegrebet lyder et af punkterne, at det ”omfatter en mangfoldighed af steder (positioner) som er ordnede”[\[1\]](#). Det ligger implicit i vores forståelse af et rum, at en eller anden form for orden er nødvendig for at kunne opfatte det som et konkret rum, og spørgsmålet er, om amorfe rum kan betragtes og behandles på den måde, således at en klassificering kan finde sted. At kunne registrere en struktur, tænker jeg her, som forudsætningen for at opnå en kategoriel orden, og jeg forudsætter endvidere, at en klassificering er nødvendig for at opnå objektiv viden.

Op gennem de forrige århundreder har forskellige filosoffer, inden for den fænomenologiske tradition,

betragtet den videnskabelige tænkemåde som nærmest degenereret. Tænkemåden genstandsgør virkeligheden på en måde så fundamentale kvaliteter går tabt, men da forståelse grundlæggende er objektiverende giver dette et paradoks. Problematikken er tydeliggjort af, at de amorfe former netop ikke umiddelbart kan genstandsgøres pga. deres kompleksitet.

Da de amorfe rum har denne særlige komplekse karakter er det nærliggende at hente inspiration fra andre områder, hvor disse former indgår. De amorfe rum indgår i mange sammenhænge, men her afgrænses de til at handle om landskabets rum, og mere konkret afgrænses de til, at handle om emner i biologien, landskabsarkitekturen og arkitekturen. Inden for biologien tages et kognitivistisk afsæt med en diskussion, om hvorvidt biotoper kan siges at repræsentere nogle særlige grundlæggende former for rumligheder. Inden for landskabsarkitekturen tages et konstruktivistisk og nominalistisk udgangspunkt, og her diskuteres en teori om otte forskellige rumtyper i naturen. Og indenfor arkitekturen, diskuteres arkitekten Greg Lynn, som er pioner i arbejdet med amorfe former. Udgangspunktet er hermeneutisk.

Konklusionen er, at der er en mangel på en sprogliggørelse inden for de tre nævnte områder, og

derfor vil jeg efterfølgende undersøge muligheden af at afhjælpe denne mangel med Husserls eidetiske variation. Vægten i denne sammenhæng er på begrebsdannelsen. Kan man reducere kompleksitet til begreber? Kan man gøre det på en meningsfuld måde? Det er ikke intentionen at udarbejde en egentlig klassificering men derimod at undersøge grundlaget, hvorpå en sådan kan finde sted.

Baggrund

Amorfe former inden for matematikken og computerteknologien

Amorfe former er i sig selv et paradoks: ”Formløse former”. Det lyder unægteligt kontradiktorisk. I denne sammenhæng præciseres det til at omhandle dobbeltkrumme former. Det handler dermed ikke om rette linjer, men om linjer der krummer enten den ene vej eller den anden vej i forskellige grader af krumning. Sammensættes de i et større antal bliver indtrykket amorft. Matematisk har man længe forsøgt at løse dette m.h.t. at finde en struktur i komplekse former. Denne problematik har udviklet sig gennem de sidste 200 år. Den er forsøgt løst ved hjælp af holomorfe funktioner[2]. Ved en iteration af disse funktioner med flere

variable har man arbejdet med julia-mængder og kaos. Fraktaler er en mere velkendt del af denne problematik, der som geometrisk figur kan beskrives som stærkt sammenfoldet eller hullet, hvilket adskiller sig grundlæggende fra klassiske geometriske figurer som f.eks. trekanten. Gennem de sidste 30 år har problematikken fået en fornyet opmærksomhed, idet computerteknologien har muliggjort de for denne udvikling nødvendige komplicerede og omfattende regnestykker både m.h.t. beregninger og grafiske gengivelser.

En lignende udvikling er også gældende på andre områder. Computerteknologien er på vej til at kunne skabe amorfe unikaprodukter, som seriel industriproduktion. Udviklingen af materialer følger med, hvor f.eks. nye betonmaterialer kan udsættes for træk, der er ti gange større end hidtidige betonmaterialer, hvilket vil sige at betonen kan blive bøjelig og dermed amorf. Anja Bache[3], lektor på DTU, billedkunstner og ingeniør, arbejder med denne type beton, og har netop efterlyst et sprog omkring de amorfe former, idet hun har oplevet det som en mangel, når hun har skullet formidle om formerne til andre. Arkitekter og andre formgivere har fået nye

muligheder, men det er samtidig muligheder, der synes uoverskuelige og svære at kommunikere om.

Den amerikanske arkitekt Greg Lynn^[4] er en af pionererne på området. Han har ladet sig inspirere af det morfologiske, hvilket vil sige former og strukturer i det biologiske univers. Han har bla udviklet det embryologiske hus, som er en prototype, der kan masseproduceres. Associationen fra computerteknologiens amorfe muligheder til naturens organiske formsprog er oplagt, idet naturen rummer både det amorfe formsprog samt kompleksiteten. Matematikkens forfølgelse af problematikken har formentlig dannet grundlaget for den udvikling, der i disse år er i gang inden for computerteknologi og arkitektur. Tanken er at undersøge, om der kan findes nogle grundlæggende principper for klassificering, som kan anvendes, når det drejer sig om dobbeltkrumme former, hvad enten det så er inden for det arkitektoniske eller biologiske univers. Landskabsarkitekturen er specielt interessant i denne sammenhæng fordi, den indeholder begge aspekter. Fokuspointet i denne opgave er landskabsarkitekturen. Det handler dermed om landskabets amorfe rum.

Mangel på klassifikation af naturens organiske rum

I millioner af år må det have været en afgørende evne for at overleve, at mennesket har kunnet orientere sig i naturens organiske rum hvilket vil sige i landskabet. Det synes som noget fundamentalt for mennesker, men der findes ingen direkte klassificering af landskabets rum. Den form for klassificering jeg har kunnet finde frem til er indirekte. Det er enten i form af biotoper eller i form af otte grundlæggende oplevelsesværdier i landskabet. Det er fristende at give et bud på forskellige forklaringer:

1. Den første kunne være, at der bare ikke findes nogen objektiv viden om disse rumformer. Der er en mangel, som bare venter på at blive opdaget og undersøgt.
2. En anden forklaring kunne være, at hvis man tager udgangspunkt i evolutionsteorien, kan man forestille sig, at evnen til at handle instinktivt i naturens rum har været vigtigere end at kunne tale om det. Hvis rovdyret stod parat, har det taget for lang tid at skulle forklare det, og det ville i så fald være for sent. En kendt tese i evolutionsteorien er, at de bedst egnede overlever. De, der har overlevet

og videreført generne, er dem, der instinktivt og hurtigt har kunnet orientere sig og handle i naturens rum. En analog til dette kunne være et kendt citat af Augustin om tiden, som lyder: 'Hvis ingen spørger mig om det, ved jeg det. Men hvis jeg vil forklare det til en, der spørger, ved jeg det ikke.' Augustin havde en implicit forståelse af tiden, som ikke umiddelbart kunne gøres eksplicit. Det kunne være sandsynligt, at vi har udviklet en implicit form for viden om disse rum, men at den ikke har udviklet sig til en eksplicit forståelse, der er gjort sproglig kommunikerbar.

3. En tredje mulighed kunne være, at indtrykkene er for komplekse til at kunne beskrive det, men hjernen alligevel har dannet sig et helhedsindtryk og har en eller anden form for tavs viden omkring disse rumlige oplevelser. Denne viden kunne dreje sig om et gestaltindtryk. En forklaring på dette kunne samtidig være supplerende i forholdet til ovenstående om, at vi kan have udviklet en implicit viden, der ikke har udviklet sig til at blive eksplicit.

Da disse rum har været en del af vores dagligdag i millioner af år, anser jeg ikke forklaringen under punkt 1 for at være sandsynlig. Punkt 2 anser jeg her for at være den mest sandsynlige forklaring,

men jeg vil supplere det med punkt 3 og det at danne sig en gestalt af et komplekst indtryk.

Japanske kyllingesortere Gestaltviden

Et eksempel til at tydeliggøre problematikken omkring dette "at kunne danne en gestalt af en kompleks sammenhæng", kan nævnes japanere, der har lært at sortere kyllinger efter køn på et ret tidligt tidspunkt[5]. Før det er muligt at registrere nogen form for ydre kendetegn, er de i stand til at sortere kønnet med relativ stor nøjagtighed således, at hanekyllingerne kan sorteres fra tidligst muligt, hvilket der er en økonomisk interesse i. Kyllingesortere har en viden om, hvordan det skal gøres, men de kan ikke begrunde den. De har en eller anden form for sikker viden om genstanden, dvs. kyllingen, men denne viden kan ikke umiddelbart gøres objektiv i traditionel forstand. Den kan ikke gøres kommunikerbar og intersubjektiv.

En måde at forklare det på kunne være, at det drejer sig om en form for gestaltviden. Helhedsindtrykket er umiddelbart for komplekst til at kunne opfattes direkte, men hjernen kan

trænes til at danne en gestalt af helhedsindtrykket, som den kan handle på. Det er ganske vist en form for ekspertviden, men det er en viden, som alle i princippet kan trænes op til at tilegne sig, selv om det nok er en diskussion værd om den så reelt er intersubjektiv.

Denne problematik rummer endvidere et paradoks i forholdet til vores klassiske vidensbegreb ifølge JTB- analysen[6]. Denne analyse rummer tre betingelser for at have viden. Hver enkelt betingelse er nødvendig for at have viden, og alle tre betingelser må være opfyldt for at have en tilstrækkelig viden. De benævnes som henholdsvis en doxastisk betingelse, en sandhedsbetingelse og en begrundelsesbetingelse. Den doxastiske betingelse handler om den psykologiske tilstand at have en overbevist formodning om noget. Sandhedsbetingelsen har et metafysisk udgangspunkt. Er det en viden, der har evidens? Begrundelsesbetingelsen er, om agenten har en tilstrækkelig begrundelse for sin formodning. De japanske kyllingesorterere har en formodning, som de handler efter. Deres formodning er sand fordi, de sorterer rigtigt. Problemet her er, at de ikke kan begrunde denne viden hverken a priori eller

a posteriori. Sorteringen kan udføres med ret stor sikkerhed. Den er ikke præget af vilkårlighed. Den virker heller ikke til at være ubevidst, for den er nærværende og præcist handlende. Spørgsmålether er, om forudsætningen for viden nødvendigvis må være en formuleret begrundelse for klassifikation af kyllingernes køn, eller om denne tavse viden kan udgøre en tilstrækkelig form for viden? Dette berører diskussionen om eksternalisme i forholdet til internalisme. Spørgsmålet man kunne stille er, om man kan være begrundet uden at kunne begrunde, hvorfor man er begrundet? Skal den erkendelsesmæssige begrundelse være inden for den enkeltes kognitive horisont? En internalist, som f.eks. Bonjour, vil mene, at det skal den være. Hans kriterier for viden er, at man må kende sine grunde og kunne indse at de er tilstrækkelige[7]. De krav kan en kyllingesorterer ikke honorere, men det er i modstrid med common sense, fordi kyllingesortererne er pålidelige i deres sortering. En eksternalist ville da også svare ja til, at det er muligt at have begrundede sande formodninger, der er uden for ens kognitive perspektiv. Det kunne i sin konsekvens svare til at et lille barn eller et højerestående dyr også kan have begrundede

sande formodninger om noget. F.eks. hvis en hundeejer går hen til kassen med hundemad, så ved hunden, at der er mad kort tid efter.

En internalist vil således ikke mene, at man kan have en implicit viden om f.eks. naturens rum, kyllingers køn og om der kommer mad om lidt, mens eksternalisten vil mene, at det er muligt.

At dække bord

En gestalt

En gestalt er defineret som: ”En helhed, som er mere end summen af de enkelte dele, og hvor helhedens egenskaber ikke kan reduceres til egenskaber ved de enkelte dele” [8]. Som et konkret eksempel på en gestalt, er et musikstykke. Det kan spilles i forskellige tonearter eller improviseres samtidig med, at det stadigvæk kan genkendes som værende det samme musikstykke.

At ”dække bord” kunne være et andet eksempel på en gestalt. Begrebet dækker over et konkret kompleks af enkeltdele. Det dækker over både handlinger og sanseindtryk. I denne sammenhæng er det interessant, hvordan begrebet så er opstået? Et abstrakt begreb kan være konstrueret eller det kan være baseret på noget grundlæggende sanset,

og at dække bord er billedligt talt hvad der foregår. Rent visuelt bliver den tomme bordplade dækket mere og mere til med tallerkener, glas, bestik og mad. Det er lige til at se for sig. Begrebet er m.a.o. meningsfuldt i forhold til de handlinger og sansninger, der foregår.

At dække bord er en konkret handling i et rum, hvor objekterne er veldefinerede. At dække bord rummer som begreb en helhed, der er mere end summen af enkeltdelene tilsammen. Det er et meningsfuldt begreb, der vokser ud af en sanselig erfaring, der i princippet kun behøvede at være synsindtryk, men som sandsynligvis indbefatter både synsindtryk, det taktile, lyde og kropslig bevægelse. Selv om den sanselige erfaring er kompleks, er der alligevel opstået et abstrakt begreb ud fra den. Begrebet har ikke sit udgangspunkt i et tilfældigt ord, der er lagt ned over genstandsområdet.

Kyllingesorterernes situation er en anden. Her er der ikke nogle umiddelbare synlige træk til at afgøre deres viden. Der er tilsyneladende overskredet en grænse for, hvor komplekst og detaljeret et indtryk kan være for at blive opfattet bevidst og for dermed, at give mulighed for efterfølgende at blive

begrebsliggjort.

Spørgsmålet her er, hvor de amorfe rum befinder sig i den problematik? Er informationsmængden i amorfe rum så omfattende og detaljeret, at det ligesom kyllingesortering bliver umuligt at begrunde det og danne et begreb om det? Eller kan det, ligesom i tilfældet med borddækningen, udvikle sig til et meningsfuldt begreb? Der er en vis forskel på kyllingen, der ikke har synlige køns karaktertræk, og så til naturens rum, hvor informationsmængden ganske vist er omfattende, men hvor der alligevel er tydelige kendetegn at gå efter. Der synes at være mulighed for at karakterisere det. Problemet er nok snarere, hvordan der kan vælges ud i informationsmængden, så det bliver meningsfuldt? Er det snarere en løsning at konstruere en abstrakt begrebsdannelse, der lægges ned over genstandsområdet?

At dække bord viser noget om, hvordan et kompleks af sanseindtryk kan blive til et meningsfuldt begreb. Jeg er meget fascineret af den proces, hvor disse indtryk kan føre til en begrebsdannelse, der visuelt henviser til en helhed af indtrykkene. Dette giver mig en motivation til at undersøge, om der er en metode, der kan

fremme denne begrebsdannelse. Husserl taler om en eidetisk variation^[9], som har til formål at afdække objektive essenser, og baggrunden for denne metode vil jeg undersøge nærmere for at vurdere om det kunne være en mulighed for at komme videre. Hverken biotoperne, de otte oplevelsesværdier eller arkitekten Lynns metode kan siges, at give et fyldestgørende bud på en klassificering af amorfe rum.

Begrundet viden

Husserl er interesseret i, hvordan vi opnår begrundet viden, og det er afgørende for ham at tage udgangspunkt i, at indsigten i objektive sandheder har sit udgangspunkt i subjektet. I sin skelnen mellem det subjektive og objektive er han inspireret af Descartes, men han er tydeligvis ikke dualist. Det kan måske snarere formuleres som, at han er interesseret i erkendelsesakternes aprioriske struktur. Han tager udgangspunkt i subjektiviteten og førstepersons perspektivet, men det er ikke det, der som sådan er målet, og det er heller ikke fordi han mener, at logik i sig selv er subjektiv, men ved at undersøge de subjektive akter og forholdet mellem subjektive akter og genstandene, kan vi få viden

om selve genstandene. Målet er i sidste ende den begrundede viden, men pointen er, at subjektets bevidsthedsakt nødvendigvis må inddrages for at få viden om det, der fremtræder for os.

Husserls genstandsbegreb er meget bredt. Der er en distinktion mellem to typer. Der er henholdsvis de kategoriale (ideale) genstande, og der er de perceptuelle (reale) genstande[10]. Husserl mener, at det er muligt at erfare ideale og kategoriale genstande, og at det er muligt at opnå essentielle og eidetiske indsigter[11]. Da hans genstandsbegreb netop er meget bredt, henregner jeg det konkrete rum til at høre ind under de perceptuelle genstande, og det jeg vil forfølge her, er muligheden for at opnå essentielle og eidetiske indsigter af de perceptuelle reale genstande. Ved eidetisk variation, forestiller man sig forskellige måder genstanden kunne være anderledes på. Man frasorterer genstandens tilfældige egenskaber. Det handler om at frasortere de egenskaber, der lige så godt kunne have været anderledes, for på den måde at finde frem til de invariante strukturer, der udgør væsensidentitet. Det handler om, at finde ind til det universielle frem for det accidentielle. Denne eidetiske variation er særlig interessant i

sammenhængen her, hvor det undersøges, om der kan opnås en klassificering af amorfe rum.

Konklusion

Husserl vil rehabilitere livsverdenen i forhold til naturvidenskaben. I relation til de biologiske biotoper kunne det være et meget interessant projekt, at kombinere biotoperne med Husserls eidetiske variation, for på denne måde at integrere subjektive kvaliteter. Biotoperne er ganske vist på forhånd klassificeret, men jeg forestiller mig, at der godt kunne være et konstruktivt vekselvirkningsforhold mellem rumlige forhold i biotoperne, kognitivismen og fænomenologien. Målet kunne være en type begrebsdannelse i overensstemmelse med "at dække bord", og midlet kunne være, eidetisk variation. Ud af dette kunne strukturen i det vurderes. Om den så kan kaldes essentiel og universel bliver nok en diskussion værd.

De otte oplevelsesværdier rummer også nogle muligheder. Det står ikke klart for mig, at disse værdier reelt drejer sig om universelle rumlige forhold, sådan som det ellers fremlægges. Her skulle der nok en mere dybdegående undersøgelse

af klassifikationskriterierne, for at kunne afgøre det. Klassifikationsmetoden minder mere om Wittgensteins princip om familielighed, end at de udsiger noget essentielt og universelt. Familielighedsprincippet er, i denne sammenhæng, en interessant klassifikationsmetode, som jeg kan forestille mig være tiltalende, ikke mindst for kreativt arbejdende mennesker som f.eks. arkitekter, da den er mere åben i sin struktur sammenlignet med en der er hierarkisk opbygget.

Arkitekten Lynn har opnået nogle banebrydende resultater, som er værd at interessere sig for. Han har efterhånden mange års erfaring i at arbejde med dette amorfe formsprog, og jeg kunne forestille mig, at man kunne gennemgå hans projekter og undersøge om der ligger en form for tavs viden bag, som kunne gøres bevidst og intersubjektiv. Det ville i så fald være en induktiv metode, men fordelene kunne bl.a. være at klassificeringen ville være mere opdaget end opfundet, og at den ville være mulig i praksis.

Før jeg begyndte at læse filosofi, havde jeg en spontan idé om at klassificere disse rum med en kombination af to principper. Det ene princip skulle være objektivt og hentes fra en traditionel

naturvidenskabelig disciplin, og det andet princip skulle være subjektivt og hentes fra en kunstnerisk disciplin. Mere konkret forestillede jeg mig, at bladenes taksonomi og den klassiske musiks temposkift kunne supplere hinanden. Bladenes taksonomi skulle handle om den visuelle overgang mellem form og rum, og den klassiske musiks temposkift skulle handle om bevægelsen og tiden i rummet. Min intuitive første idé har tjent som motivationen for opgaven ved at henvise til en første fornemmelse af, at der er nogle mangler i naturvidenskaben, sådan som Husserl og Dupré også påpeger det. Som sådan er idéen anvendelig, men med min nuværende viden fra denne opgave kunne denne tilgang udvikle sig til en begrebsdannelse, der blev lagt ned over genstandsområdet. Spørgsmålet er så, om det er det, jeg egentlig vil? I arbejdet med denne opgave har begrebet ”at dække bord” sammen med Husserl åbnet nogle muligheder for at arbejde med problematikken på anden måde: Ved hjælp af eidetisk variation, kunne jeg eksperimentere med om jeg kunne nå ind til en væsenskerne og klassificere derudfra. Det kunne måske resultere i, at bladenes taksonomi og den klassiske musiks

temposkift kunne anvendes som redskaber, men ifølge Husserl, er det afgørende at problematikken mødes i den fænomenologiske tilstand, og ikke med forudfattede meninger og teorier.

Perspektivering

En klassificering af amorfe former kunne have sin anvendelse på flere områder. Forskellige faggrupper som f.eks. arkitekter, planlæggere, landmænd, biologer og politikere har forskellige interesser i landskabet. Udefra kan det lyde som om, de snakker hver sit sprog og ikke når hinanden. En klassificering af landskabets amorfe rum kunne skabe et mere neutralt grundlag for at forholde sig mere bevidst til disse rums betydninger ved, at få nogle fælles begreber at diskutere ud fra.

I den konkrete planlægning af landskabet, kunne en klassificering af disse rumformer anvendes med henblik på oplevelseserhvervene i naturområder. Naturen er i sig selv en turistattraktion. Der er nationalparker, og der er naturparker på vej. Jeg forestiller mig, at en større objektiveret kommunikerbar viden om amorfe rumformer, kunne bidrage til at skabe bedre oplevelser. De fleste mennesker holder af, at komme ud i naturen. Det handler om, at skabe gode oplevelser i naturen. Det handler også om, at skabe æstetiske

smukke oplevelser. Hvis naturen skal være mest mulig attraktiv, kunne det formentlig gøre en forskel at have en klassificering af amorfe rumformer at arbejde med. Det handler om, at kunne arbejde bevidst med sine virkemidler.

Noter

- [1] Klausen 2000, 41.
- [2] www.denstoredanske.dk
- [3] Bache 2003, 19.
- [4] Født 1964.
- [5] Horsey 2002, 18.
- [6] BonJour 2010, 71.
- [7] BonJour 2010, 203.
- [8] Politikens Filosofi Leksikon 2010, 256.
- [9] Zahavi 2011, 61.
- [10] Zahavi 2011, 56.
- [11] Zahavi 2011, 60.

Litteraturliste

Bache, Anja (2003): *En ny betonteknologis formverden*. Arkitekten magasin 09 105. årgang, København, Arkitektens Forlag.

Bonjour, Laurence (2010): *The Myth of Knowledge*. Philosophical Perspectives, 24, Epistemology.

Dupré, John (1993): *The disorder of things. Metaphysical foundations of the disunity of science*, USA. Harvard University Press.

Horsey, Richard (2002): *The art of chicken sexing*. University College London Working Papers in Linguistics 14.

Jensen, Thomas Wiben (2011): *Kognition og konstruktion. To tendenser i humaniora og den offentlige debat*. København. Samfundslitteratur.

Klausen, Søren Harnow (2000): *Filosofiens grunddiscipliner*. Gyldendal.

Zahavi, Dan (2011): *Husserls fænomenologi*. København. Samfundslitteratur, 2.rev. udgave.

Anmeldelse af Politikens Ny Filosofileksikon

Af Thomas Victor Rasmussen
Syddansk Universitet

I 2010 udkom *Politikens Ny Filosofileksikon*, som er 2. udgave af den oprindelige *Politikens Filosofileksikon*. Den nye udgave er, ligesom den gamle, redigeret af Poul Lübcke.

2. udgave af Politikens filosofileksikon skiller sig fra første øjekast ud fra den første, ved bl.a. at være trykt i et større format. Den smarte 80'er stil, med turkis på en mørkeblå baggrund, er også blevet byttet ud med et langt mere elegant og indbydende sort og rød, samtidig med, at ordet filosofi er blevet til et helt kunstværk på forsiden. At siderne er større, giver et bedre overblik inde i bogen samtidigt med, at bogstavskiftene er blevet fremhævet tydeligt. Denne lille detalje, der blev udeladt i 1. udgave, gør, at bogens layout virker mere gennemtænkt. Disse udseendemæssige opgraderinger, giver indtrykket af et seriøst leksikon, der let kan stilles forrest på bogreolen. Men spørgsmålet er, om indholdet lever op til de forventninger, som omslaget og layoutet giver.

Det nye leksikon er blevet udvidet med mange nyheder, men der er også blevet skåret artikler væk, som ellers var at finde i 1. udgave. Jeg vil her give et par af de mest overraskende eksempler.

Mest bemærkelsesværdig er nok, at *K.E. Løgstrup* er blevet skåret fra. I forordet kan man læse om udvælgelsesprocessen, og her gøres der opmærksom på, at man har valgt at skære nyere skandinaviske filosoffer fra, for at gøre værket mere internationalt. Kriteriet har været, om man i et tilsvarende opslagsværk i et andet europæisk land ville have medtaget disse filosoffer. Og svaret i Løgstrups tilfælde har været nej. Dette falder dog ikke helt i jord med, at man har valgt at udgive bogen på dansk. Hvis man virkelig gik efter at være internationale, hvorfor så ikke skrive den på engelsk eller tysk? Da man har valgt at udgive leksikonet på dansk, ville det måske virke mere troværdigt, hvis indholdet kunne afspejle sproget. At andre danske filosoffer såsom Hans Brøchner og David Favrholdt er blevet skåret fra, kan måske forklares i henhold til ønsket om internationalisering, men disse kan vel stadig være relevante for en fagfilosof, der læser i Danmark.

En anden filosof, der overraskende nok også er blevet skåret fra, er *Johann Gottlieb Fichte*, på trods af, at hans mere ukendte søn, *Immanuel Hermann von Fichte*, er kommet med. Der er ingen åbenlys grund til denne udeladelse, hvilken man kun kan

stå uforstående overfor og betragte som en redigeringsfejl.

På trods af små fejl og mangler, er bogen et godt opslagsværk for den almene filosofiinteresserede. Men til et fagfilosofisk brug, der går ud over de første semestre, findes bedre værker. Bogen har et bredere sigte end blot fagfilosoffen. Dette betyder dog ikke, at den ikke kan anbefales til nye filosofi-studerende. Men har man allerede den 1. udgave, ser jeg ingen grund til at sætte himmel og jord i bevægelse for at få fat i 2. udgave.

Haruki Murakami og det narrative selv

Af Anders Edahl

Syddansk Universitet

At Gud er død, og den efterfølgende post-metafysiske verden har efterladt subjektet fragmenteret og decentreret, synes at være en grunderfaring i det 20. århundredes litteratur. Forfattere lige fra Kafka, Joyce, Musil, Mann, Proust og til de mange postmodernister, beskæftiger sig på en eller anden måde med et *tab*. Tab af identitet, livssammenhæng, værdi, mening og fortiden. Haruki Murakami (f. 1949) er i høj grad en arvtager af denne ”skole”. Omdrejningspunktet i hans værk er identitetens sæde – Selvet – og hvorledes fremmedhed, tid og mening er uløseligt forbundet hermed. Hans værk er filosofiske selv-eksaminationer forklædt som historiefortælling. Genren er svært definerbar, og blander på flydende vis det mondæne med det fantastiske, og japansk mystik med vestlig kultur. Jeg vil i det følgende analysere hans foreløbige hovedværk, *Trækopfuglens Krønike (Nejimaki-dori kuronikuru)*, udgivet i tre dele fra 1994-95.

Trækopfuglens Krønike (herfra *TK*) er en lang og kompliceret roman, der skildrer mindst tre store narrativer på tværs af tidsperioder, alle bundet sammen gennem tilstedeværelsen af den enigmatiske ’trækopfugl’. Den jeg-fortællende

Toru er en helt almindelig nogen-og-tredive-årig mand fra Tokyo. Han forlod frivilligt sit job, og går nu og overvejer hvad han skal lave, alt imens konen Kumiko arbejder for at forsørge dem begge. Han luller sine dage væk med at høre radio, koge pasta og besvare anonyme telefonopkald fra en ukendt kvinde. Af og til hører han skrigene fra den mystiske trækopfugl, som ingen imidlertid har set. Katten forsvinder, og Kumiko anbefaler Toru at bruge noget tid på at prøve at finde den. I sin søgen i nabolaget støder han på den meget modne og snakkesalige 16årige pige Maj, som finder Toru interessant og døber ham Hr. Trækopfugl. Kort efter møder Toru de to synske søstre, Malta og Kreta Kano, som besøger ham både i virkeligheden samt i hans drømme. Kreta Kano har såvel virtuel tankesex med Toru og fortæller ham, at mens hun arbejdede som prostitueret og afbetalte lån, blev hun skændet og voldtaget af Kumikos bror – den magtfulde og lidet sympatiske politiker Noboru Wataya, som Toru altid har afskyet. Så forsvinder Kumiko også, og Toru erfarer efterhånden, at Kumiko gennem længere tid har været ham utro, med en mand hvori den eneste relation stod i et utæmmeligt seksuelt begær.

Omend Toru ikke er en mand med stort temperament, rammer nyheden ham ikke desto mindre dybt. Han begiver sig ned i mørket på bunden af en brønd der ligger i nabolaget, for at kontemplere og få forbindelse til sine dybeste følelser. Hernede får han på mystisk vis kontakt til Rum 208, der rummer nøglen til det hele.

Efterhånden er mange karakterer og historier viklet sammen: Toru indleder et samarbejde med Muskat og Kanel. Ligeledes byder Hr. Honda og Løjtnant Mamiya til med krigsanekdoter. De mange historier involverer alle livskrise og fysisk brutalitet. Toru bliver klar over at han må ændre status quo for enhver pris, hvis hans liv og sidste seks år med Kumiko skal have nogen mening – et liv han ikke bare kan forlade uden videre.

Selvets ægteskab med den anden

TK handler i bund og grund om, at den seksuelt og følelsesmæssigt undertrykte Toru må forlade sin passive og fraværende slummer, og vække sin bevidsthed om sit forhold til Kumiko. Grunden til at dette er vigtigt, bunder i at hans samlede selvbillede og identitet forsvandt sammen med Kumiko. Da han mister sin anden halvdel, står

han pludselig uden det spejl, han hidtil har set sig selv ud fra. For at genvinde meningen med sit liv, må han således genvinde forbindelsen. Dette involverer at skulle forstå den forbindelse og sammenhæng der eksisterer mellem både ham selv, konen, broderen, og så godt som alt andet der optræder i bogen. Bogens egentlige tema er således hvordan *tabet af den anden medfører tabet af Selv*.

Selvom Murakami måske nok er drevet af en fortælle-mæssig oneirisk logik, benytter han en dialektisk ontologisk logik: Selvet er altid relationelt etableret ud fra noget 'andet'. For at noget kan opretholdes *som* "sig selv", må noget fremmed, ikke-identisk stå i modsætning til det. På denne måde minder hans model for subjektet om den vi finder hos Hegel. Det er således negativiteten (fraværet, fremmedheden, andenheden, ubevidstheden) der som et spejl indleder subjektets vej mod sig selv.

Tidligt i bogen, efter et skænderi med Kumiko, hvor han må erfare at han ikke engang kunne huske selv basale dagligdags fakta om hende, spekulerer han:

Er det overhovedet muligt for et menneske at forstå et andet menneske helt og holdent?.. Samme aften lå jeg ved siden af Kumiko i det mørke soveværelse og kiggede op i loftet, mens jeg spurgte mig selv, hvad jeg overhovedet vidste om denne kvinde... Måske var dette blot indgangen til det allerinderste af det, der var Kumikos verden, og som jeg slet ikke kendte. Jeg forestillede mig det som et kæmpestort, mørkt værelse. Jeg stod med min lille lighter, og i lyset fra lighterens lille flamme kunne jeg kun se en ganske lille del af værelset. Mon jeg nogensinde ville komme til at se resten? Eller ville jeg blive gammel og dø uden rigtigt at komme til at kende hende? Hvis det forholdt sig sådan, hvad nyttede vores ægteskabelige samliv så? Hvad var i det hele taget meningen med mit liv, hvis jeg tilbragte mine nætter ved siden af en person, som jeg slet ikke kendte? ¹

Her sporer Toru sig ind på det problem, som Husserl anerkender i sin *Cartesianische Meditationen*: Selvom den anden giver forudsætningen for, at der overhovedet kan gives et jeg, så har jeget principielt ingen direkte adgang til det andet jeks følelser, tanker, minder, længsler osv. Jeg kan eksempelvis aldrig vide om den anden elsker mig, selvom

hun siger det. Toru har ikke mulighed for at få direkte viden om Kumikos private univers, og må i ensomhed anerkende uigennemtrængeligheden af den anden. Subjektet besidder altid en eksklusivt givet førstehåndsviden om sine egne mentalt bevidste tilstande – inden for fænomenologien kaldt 'privilegeret tilgængelighed'. ² Det er intet problem for protagonisten at mærke sin smerte ved tabet af den elskede, ensomheden eller tomheden, men disse mentale tilstande er blot nutidige konfigurationer, og har ikke forbindelse til den eksistentielle problemstilling som rækker ud over ham selv. Den passive Torus kærlighed til, og forbundethed *med* den anden, træder først i kraft og bliver aktiv, igennem separationen og fraværet fra det begærede objekt. For med tabet af den anden, rykkes Selvet – som en relation mellem subjekt/jeg og objekt/anden – midlertidigt ud af balance.

Det ydre tab et indre anliggende

Toru reagerer på tabet af Kumiko med en indirekte udtrykt melankoli. Han gør ikke tabet af objektet (Kumiko), til et ydre anliggende, og forskyder det over på et andet objekt i verden, eller funderer sin

søgen i den ydre verden. Han gør det derimod til et *indre* anliggende, og retter sin energi mod sig selv; et Selv der nu er blevet tomt. Da objekt-tabet medfører et jeg-tab, forvandler han – for at låne en freudiansk terminologi – sin objekt-libido, til en (umiddelbart antaget) narcissistisk libido: han søger inderlighed med sig selv. Men det er ikke en rent narcissistisk inderliggørelse, for Toru søger ikke at frakende den anden, men netop *anerkende* denne gennem sin introjektion. Men denne konstellation er temmelig paradoksal, da det netop er det ukendte i den anden, der drager ham mod det ukendte i sig selv.

Men heltens (eller Selvets) færd er i det hele taget paradoksalt funderet: Den er dels betinget af en adskillelse, fremmedgørelse og forskel – dels styret af et begær efter at ophæve selvsamme splittelse.³ Men Toru kan imidlertid ikke træde i direkte forbindelse med det Absolutte eller ubetingede i den fænomenologisk erfarede (bevidste) verden. Han kan ej træde ud af sin afhængighed af den anden og nå (som Narcissus ønskede) en ren subjektivitet. Selvets dialog med den anden umuliggør dets afgrænsede totalitet, men lader det samtidig overskride sin partikulære kontingens.

På symbolsk passende hvis supplerer Toru sin egen tomhed og mangeltilstand, med at gå ned i en udtørret og tom brønd, der ligger på en forladt grund i nabolaget. I mørket på bunden af denne brønd, giver han sig til at prøve at transcendere sin nuværende mangeltilstand. Murakami opererer på klassisk kunstnerisk vis med en *lys* (bevidst) normal verden; og på den anden side med en *mørk* (ubevidst) 'andenverden'. Sidstnævnte er ikke identisk med introspektion eller ren og skær førstepersonserfaring af sin mentale verden, men altid associeret med et ilde tilgængeligt mørkt og koldt dødsrige. Her figurerer erindringens skeletter, frygt, skyggesider mm., men vigtigst er dens rolle som en anden. Dette minder i høj grad om Jacques Lacans tese om den 'ubevidste anden' der (forud) sætter det bevidste jeg. Brønden fungerer nemlig som en passage til dette ubevidst fremmede. I Murakamis univers forstås ved andenverdenen, at en bevidsthed bringes ind på det ubevidstes rent mentale plan, hvor ren erindring og imagination eksisterer. Her prøver Toru at skabe forbindelse til denne fremmede eller anden i sig, som fra det ubevidste stiger op og fanger bevidsthedens opmærksomhed, for en tid at gå i diskurs, for så at

vende tilbage til sin oprindelige, tidløse kilde. Med tiden opdager Toru, at problemets kerne (og hans værste frygt, som han med nødvendighed må konfrontere) er samlet på det mystiske hotel, i Rum 208, som befinder sig i andenverdenen, på den anden side af brøndens hårde mur.¹ Atmosfæren i Rum 208 er ikke bare frygtfuld, men også stærkt seksuel. Her ligger bl.a. den ukendte telefondame (som Toru først meget sent gætter er Kumiko), nøgen, og venter på ham. Hendes seksualiserede og anonyme telefonopkald (som Toru ej anerkendte) var et skrig om forbindelse fra hende. Seksualitet danner således forbindingsmotiv mellem subjekt og objekt i bogen. Vi lærer at det er Kumikos bror, der nu har hende i sin varetægt, ved at have fjernet hendes ”kernebevidsthed” og dermed hendes evne til at handle efter egen vilje. Hvad denne kernebevidsthed er, samt hvilken rolle seksualitet, vold og døden spiller i romanen for konstitutionen af Selvet, vil jeg nu se på.

Kernen

Som Matthew Strecher udtrykker, så står det bevidste og det ubevidste i et symbiotisk forhold

¹ En mere eller mindre klar reference til Rum 101 i George Orwells *1984*: stedet der rummer et individs største frygt.

hos Murakami: Det bevidste fænomenale subjekt håndterer her-og-nu situationer, og herfra får det ubevidste andet så lov at bearbejde dette materiale, omsætte det til erindring og forbinde det med andre erindringer. Som Strecher udtrykker det: ”the conscious self tells the unconscious other what it sees, and the unconscious ”other” tells the conscious ”self” what it means in light of previous experience.”⁴ De er således gensidigt betingende modsætninger, for etableringen af Murakamis Selv. De to sider danner tilsammen det han i bogen kalder for ”kernebevidstheden”: En obskur og vagt defineret kerne, der ofte blot bliver kaldt en ”noget”, men som er Selvet og følgelig den personlige identitets inderste kilde. Som Maj Kasahara udtrykker det, er den det, der holder os varm, hvorved dens psykologisk- og eksistentielt livsbevarende evne understreges.

Murakamis gentagende motiv er heltens forsøg på at komme i kontakt med dette ”noget”, der ligger dybest i os, og udgør individets vigtigste egendel. Men at nærme sig dette center er farefuldt, og medfører en risiko for at ændre den, og dermed éns Selv. I det ubevidste møder Toru sin skygge og alter ego: Kumikos tyranniske bror

– som udgør de diametralt modsatte karaktertræk og værdier end Toru: Dominans vs passivitet, voldelighed vs mildhed, ambition vs beskedenhed. Det er denne negative tilstedeværelse der skal ”renses” eller eksileres, da den står i vejen for Toru og Kumikos forhold. Noboru har på brutal psykisk og fysisk vis fjernet den såkaldte kernebevidsthed i både Kumiko og hendes søster (som vi hører begik selvmord som følge), såvel som i Kreta Kano. Igennem Kreta Kano får vi fortalt, hvordan Noboru præcis bar sig ad med dette:

”Smerten var næsten helt ufattelig intens, som om mit fysiske jeg blev splittet i to indefra og udad. Ud mellem de to splittede dele af mit fysiske jeg kom der et eller andet kravlende, noget jeg aldrig før havde set eller rørt ved. Jeg skal ikke kunne sige, hvor stort det var, men det var vådt og slimet som en nyfødt baby... Og ligesom et brækjern åbnede smerten låget til min bevidsthed, den lirkede den åben med en uimodståelig kraft og trak den geléagtige masse, der udgjorde min *hukommelse* ud uden at tage hensyn til min vilje... Det var, som om jeg mistede al min erindring og hele min bevidsthed. Alt, hvad der havde været inde i mig, var udenfor nu. Endelig var det, som om der faldt

et tungt gardin ned over mig, og jeg blev indhyllet i mørke fra det ene øjeblik til det andet. Da jeg kom til mig selv igen, var jeg en anden person.” (min kursivering) ⁵

Sex og vold sammenkædes, idet han rækker ind i hende (psykisk som fysisk), splitter hende i to (det bevidste og det ubevidste spaltes), og fjerner kernen, dvs. hukommelsen og relationsevnen – Selvets kilde. Gennem akten mistede hun sit gamle jeg, hvorefter hun blev efterladt som en tom beholder, blottet for erindring og personlig identitet. Uden dette link (kernen) – der medfører tabet af erindrings-data – kan der ikke længere dannes grundlag for en hel person. ⁶ Kreta nulstilles og hviskes ren. Hun erkender siden: ”Jeg var nødt til at udfylde dette tomrum lige så langsomt. Jeg var nødt til selv, med mine egne hænder, at skabe det, som jeg kaldte mit jeg, eller snarere *de enheder, der skulle udgøre mit jeg.*” ⁷ Med ’enheder’ refereres der igen til den mængde af relationer der skal sættes i forbindelse mellem subjekt og objekt.

En utiltalende person ved navn Ushikawa fortæller imidlertid Toru, at noget lignende var sket for Kumiko. Broderen havde ligeledes fjernet noget fra Kumiko, der fik hende til at hengive sig

til den ene mand efter den anden. Hendes bevidste og ubevidste jeg blev spaltet (på lige fod med Kreta Kano), og Selvet mistede dermed sin orienteringsevne. Det bevidste jeg befinder sig, efter hendes forsvinden, et ukendt sted i denne verden der aldrig specificeres, mens det ubevidste jeg er i det mystiske hotelværelse. Det er dette ubevidste jeg – den seksuelle side af Kumiko – Toru prøver at forbinde sig med, for det var denne anden, seksuelle side, der ikke fik udslip i Kumiko og Torus forhold, og for at genetablere en forbindelse til Kumiko, får seksualitet en central rolle i romanen.

Subjektets subversering

Som for at omvende skaden gjort på hende, indleder Kreta Kano et seksuelt forhold med Toru. Hun kalder ved egne ord sig selv for en ”tankeluder”, der på seksuel vis evner at forbinde hendes bevidsthed med andres. To gange har hun sex med Toru på et ”delt” bevidsthedsplan udenfor det fysiske rum.

Hun forklarer det som en evne til at dele sig selv i to – et fysisk jeg og et ikke-fysisk jeg – hvor hun via sidstnævnte kan flytte et aspekt af sig selv, hinsides sig selv.²

Under Kreta og Torus anden ”seance”, synes Kreta at transformeres om til Kumiko,³ og Toru aner vejen mod en mulig genforening med Kumiko hvis han lærer Kretas evne. Altså spiller sex både en rolle både som ødelægger og genskaber: Det er både skyld i tabet af Selv via splittelse (Noborus voldtægter), såvel som genoprettende i etableringen af Selv via foreningen mellem to, da erotikken nedbryder individers isolation, og lader folk nærme sig hinanden. Dette – at skabe forbindelse mellem folks ”kerner” – bliver herfra det centrale tema i bogen.

I forbindelse hermed, refereres der til vand og flow adskillige gange i romanen. Den gamle krigsveteran, Hr. Honda, belærer tidligt i bogen Toru og Kumiko om flows betydning – med profetisk betydning for resten af historien:

² TK p. 321. Det er temmelig obskurt hvordan dette nærmere skal forstås, omend forståelsen heraf næppe er relevant for det store billede og nok må tilskrives kunstens friheder.

³ TK p. 190: ”Det var stemmen fra kvinden i telefonen. Det var den mystiske kvinde fra telefonen, der nu sad overskrævs på mig og var forenet med mig. Og selvfølgelig havde hun Kumikos kjole på. Hun og Kreta Kano havde byttet plads, uden at jeg havde bemærket det.”

Du skal bare lade dig føre med af flowet, for så kommer du op, når du skal op, og ned, når du skal ned. Når du skal op, må du finde det højeste tårn og kravle helt op i det. Når du skal ned, må du finde den dybeste brønd og kravle ned i den. Når der intet flow er, skal du bare forholde dig i ro. Hvis du går imod flowet, tørrer alting ud. Og med altings udtørring følger mørket... *Forlad dit eget jeg og find dig selv.* (min kursivering)⁸

Motivet kan tolkes både som tidens gang (the flow of time); det kan betyde stadig tilblivelse eller cyklicitet; det kan betyde renselse; det kan betyde balance mellem modsætninger. Ved at skabe kontakt til den ubevidste anden side i brønden, søger Toru at transcendere sig selv og flyde mod den anden side. Da han healer kvinderne, ved at skabe flow mellem verdenerne, forbinder de sig til noget der er – omend læseren og Toru obskurt – forbundet med varme og sex (igen en reference til kernebevidsthedernes kommunikation). Healing processen foregår ved at de kysser og kærtegner hans mærke i et mørkt rum. Ved, via mærket, at skabe forbindelse mellem det bevidste og

det ubevidste, gives der mulighed for at de igen kan etablere den nødvendige forbindelse der er påkrævet for at opretholde et balanceret Selv. Ift. Toru og Kumiko, agerer Noboru den, der standser flowet mellem de to verdener; dvs. han ødelægger deres evne til at etablere forbindelse og balance mellem det bevidste og ubevidste, subjekt og objekt, og dermed holde sammen på sig selv *som* et Selv.

Efter i Rum 208 både at have stødt på Noboru, samt haft sex med Kreta Kano, får Toru sit blå modermærke på kinden. Mærket symboliserer hans evne til at ”forbinde”, og markerer en port til den ubevidste verden, hvor det jeget har mistet kontakt til gemmer sig. Ophøret af flow – som er tilfældet i både Kumiko og Torus forhold, såvel som hos de mange kvinder Toru healer i bogens sidste del – består i en blokering af psykisk energi mellem verdenerne; en ubalance i personlighedens selvforhold, og dette kan kun bringes i ekvilibrium (dvs. i flow igen) ved at der etableres kontakt til den ubevidste verden. Flow bliver et symbol for harmoni mellem relationer. Toru lærer nu den medium-agtige forbindelsesmetode, som Kreta Kano havde: ”ved at lade andres bevidsthed eller

jeg passere gennem mig, giver (det) mig mulighed for at finde mig selv.⁹ Gennem flow kan relationen mellem jeg og ikke-jeg træde i sin retmæssige gensidighed, og Selvet får derved mulighed for at *komme til sig selv*.

At Noboru Wataya symboliserer flowets blokering for Toru og Kumiko, ser vi til sidst i bogen, hvor Toru – efter at have besejret Noboru i Rum 208 – rejser tilbage til brønden for sidste gang. Med denne akt der genskaber det psykiske flow, fyldes brønden også op, og Torus beskrivelse heraf kan ligefrem ses som en karakteristik af ham selv:

Den havde været udtørret, død, i så lang tid, og nu var den pludselig vækket til live igen. Kunne det hænge sammen med det, jeg havde udrettet *dernede*? Det gjorde det nok. Min handling havde måske frigjort den blokering, som havde spærret vandåren.¹⁰

Vandet gør det udtørrede frugtbart igen, og lover nyt liv, og med genåbningen for det (dvs. det ubrudte flow mellem verdenerne), genfødes han som et Selv: ”Jeg havde vækket denne brønd til live igen, og jeg ville selv dø ved dens genfødsel. *Det var ingen dårlig måde at dø på*, fortalte jeg mig

selv.¹¹ Døden betegner her en liminal fase mellem to kontraster. Dette gælder ligeledes for Løjtnant Mamiya, der fortæller Toru om hvordan han under sin udstationering i Mongoliet under krigen, blev taget til fange af mongolske tropper og dernæst smidt ned i en brønd for at dø. Han beskriver her sin reaktion på et pludseligt, guddommeligt lys der faldt ned i brønden:

”Faktisk følte jeg, at jeg ønskede at dø. *Jeg følte mig ufatteligt hel, i forbindelse med alt*. Ja, sådan var det. Livets sande menings fandtes i dette lys, der varede et vist antal sekunder, og jeg følte, at jeg burde dø lige her og nu.” (min kursivering)¹²

I det øjeblikks enhedsfølelse Mamiya oplevede i lyset, oplevede han et umiddelbart nærvær med Altet eller det Absolutte. Ønsket efter døden (det Absolutte fravær) kan her på sin vis siges at ækvivalere det Absolutte og ekstatiske nærvær han følte, hvor grænsen mellem subjekt og objekt ophører. Men derefter blev lyset til mørke igen, og efterlod ham som en levende død: ”Jeg var et udtørret kadaver, et insekts afkastede skal.”¹³ Men døden kom ikke (Hr. Honda havde tidligere spået at Mamiya ikke *kunne* dø her), og således ville

hans liv fortsætte i skygge og tomhed herfra.

Døden får på sin vis en attraktiv funktion i romanen, som tilbagevendingen til det afspændte stadie hvor spaltningen subjekt-objekt, og begær-tilfredsstillelse, ikke eksisterer. I det guddommelige lys – såvel som i døden – udviskes al relationalitet mellem subjekt og objekt og dermed Selvet. Døden har derfor en påfaldende forbindelse til sex i romanen. I ekstasen (i yderste forstand orgasmen) sker ligeledes en fænomenal subversion af subjektet, hvor spaltningen mellem objekt og subjekt midlertidigt ophører. George Bataille undersøger i *Erotikken*, hvordan grænsefænomener – såsom ekstase, forbrydelse, etc. – hvor døden eller selvbevidsthedens fravær er nærværende, skaber en overvældende forbundethedsfølelse, hvor spænding og forskelle ophører. Som han skriver: ”I erotikken mister jeg mig selv.”¹⁴ Tabet af Selv leder til en genforening i en slags oceanisk og arkaisk enhedstilstand, hvor subjektet opløses i den anden, og da Kreta Kano (i mystisk skikkelse af Kumiko) har sex med Toru i Rum 208, pointerer hun dette: ”Glem alting. Du sover, du drømmer. Du ligger i det dejlige, varme mudder, hvorfra vi alle er kommet og skal vende

tilbage.” Individernes isolation transcenderes i seksualitetens anonymitet, bevidstheden løsriver sig sin vandte jeg-følelse og kroppene overskriver her for en stund sin separation.

Selvet har på paradoksal og ambivalent vis brug for både enhed og adskillelse: det bliver kun *sig selv*, idet det træder i relation til noget fremmed eller ikke-identisk, hvorfor det hverken kan skille sig herfra (hvorved det mister sig selv), eller blive identisk med dette fremmede (hvorved det ligeledes mister sig selv). Selvet må derfor konstant søge balancen. Spaltningen mellem Kumiko og Toru bunder på sin vis i den seksuelle kløft mellem dem, og derfor synes seksualitet i romanen at pege på længslen mod nærværet med den anden. Men Selvets ophør er også en frisættende begivenhed, som det hedder i Hr. Hondas gennemgående omkvæd: ”Kun gennem døden flyder du fri.”¹⁵ At man i døden (eller i ekstasen) *flyder* fri, refererer igen til flow som harmonien mellem – og på sin vis opløsningen *af* – kontraster. Erotikken – og Selv-transcendensen forbundet hermed – betyder altså en frihed for den konstante konflikt mellem dualiteter, men dermed også tabet af den individualitet, som er så vigtig for Murakamis

karakterer.

Hvad vi skylder historien

Nu burde det være forholdsvist klart hvor Selvet har sine veje og afveje hos Murakami. Spørgsmålet står imidlertid åbent for, hvordan Selvet lidt mere konkret tager form. Det er her jeg vil argumentere for, at Selvets karakter hos Murakami grunder i dets *narrative* konstituering. Dvs. som en strukturering af begivenhedsrelationer forløbet i tid. For at fortælle sit Selvs historie, er førstepersonsbevidstheden om, eller kognitionen *af*, egne subjektive erfaringer i sig selv ikke nok for at skabe et "billede" af sig selv. Som Jerome Bruner i sin *A narrative model of Self-construction* skriver, kræver den narrative selvforståelse en *metakognitiv* akt¹⁶ (at tænke over tænkning; at mindes et minde). Det er som at tegne et landkort over sig selv – med kontinenter, bjergkæder, søer og floder og andre steder man har "besøgt" – i retrospektiv, gennem en reflektiv akt. Tydeligst ses denne selvkonstruktions-metode i bog 3, hvor karakteren Kanel introduceres. Han mistede engang på mystisk vis stemmen, og hans Selv har siden været spaltet i to: et ydre og et indre. Denne indre verden

tager form som hans computernetværk, som Toru langsomt får adgang til. Da Kanel ikke taler, så er hans historie kun tilgængelig som en serie filer på hans computer – en række stykker der tilsammen udgør et værk (meget passende) navngivet *Trækopfuglens Krønike*. Hans historie omhandler hvad der skete med hans morfar, en dyrlæge uden navn, under krigen i Manchuriet. Han havde som Toru også et modermærke i ansigtet og hørte trækopfuglens skrig.

Ved at fortælle historier, og dermed udfylde tomrummet i sin families historie, prøver Kanel at forstå sig selv, og hvorfor han mistede stemmen. Historierne involverer hans forsvundne morfar under invasionen i Manchuriet, og dette binder sig til Mamiya og Hondas historie, og herigennem til forholdet mellem individet og den centrale, statslige magt. Alle historierne er relateret til den usynlige trækopfugl, som figurerer på tværs af romanens tidsligt adskilte narrativer. Kanels narrativ binder de to foregående narrativer/epoker sammen (Torus og Mamiyas), og det forbinder skellet mellem det bevidste og ubevidste (jf. fx Torus healing).

Murakami vil med disse kneb vise, at fortiden

bestemmer nutiden konstitutivt, ved at spille den sin overlevering i hænde. Vi er indlejret i virkningshistorien, for som det hos Gadamer polemisk lyder i *Sandhed og Metode*: ”I virkeligheden tilhører historien ikke os, men vi tilhører den.”¹⁷ For både Gadamer og Murakami handler det om, at blive sig denne virkningshistorie bevidst. Samstemmigt lyder det hos James Joyce i *Finnegans Wake*: ”The past has made us this present”,¹⁸ hvor present både kan forstås som nutid og som gave. Men gaven er hos Murakami på sin vis også en dyster overlevering, for ud af Torus individuelle erindring, træder erindringer om Japans voldelige og mørke fortid. Det er denne kollektive fortid, som individet har del i, og som Murakami igennem Toru tager ansvar for, eller forbinder sig *tilbage* til.¹⁹ Mamiyas historie skaber en narrativ forgænger til Torus nuværende position og vidner om, at man allerede ved sin fødsel er skænket en fortid man ikke kan skære sig selv løs fra, uden at deformere sine nutidige forhold.²⁰

Som Toru prøver at finde ud af hvem han er, opdager han, at aspekter af hans Selv har vidtrækkende historiske og kulturelle

implikationer. Han går så at sige hinsides sin egen indre verden, og ved at han, med Majs ord, ”kæmper for en masse andre mennesker”,²¹ bliver han en slags kulturhelt. Evnen til at forbinde sig selv med samfund, afslører historiefortælling som socialiseringsmediet par excellence.²² Historien bliver således en slags *kulturel anden*, og narrativet det fartøj der fortæller os hvad det vil sige at være menneske.

Det vordende Selv

Grundet vores endelige og temporale fundering i verden, når Selvet aldrig fuldkommenheden. Dets historie er altid i fluks. Murakamis Selv kan kun eksistere som et forhold, for så vidt at erindringer (gentagende) kan kaldes frem for bevidstheden. Kun den vedvarende fortolkning og organisering af de akkumulerede erfaringers kaos ligger os for hænde.

Fuglen forbliver (som tiden selv) usynlig bogen igennem, men dens skrig høres på tværs af narrativets kontekster og epoker, og fungerer således som et diakront *forbindelsesmotiv* i bogen. Toru reflekterer: ”Dens rigtige navn kendte vi ikke, og vi vidste heller ikke, hvordan den så ud, men

alligevel kom trækopfuglen hver dag og satte sig i træerne lige i nærheden og trak vores ellers så stille verden op.”²³ Fuglen opretholder en temporal transition fra én tilstand til en anden, alá det Paul Ricoeur har kaldt den ’kronologiske dimension’ ved narrativ.²⁴ En kronologi eller krønike er netop en måde hvorpå man opstiller separerede begivenheder i en kausal tidsrækkefølge. Dens skrig er måske signifikant for, at tiden skal løbe igen – få flow. Dette forklarer også hvorfor Maj navngiver Toru Hr. Trækopfugl: Det bliver netop hans opgave at genetablere flow – og skabe et fertilt forhold mellem individet og den anden. Man skal vide om mere end bare sine egne indre følelser eller en andens, for Selvet er ikke blot i én selv, men også i verden – både privat og offentligt.²⁵ Selvkonstruktion er altså et biprodukt af anden-orienterede aktiviteter, og derfor også et kulturprodukt.

Nok spiller vi det sociale skuespil med forskellige masker, alt efter om det er ens kæreste, bedste ven, eller chef man står overfor, men ydermere er tidsforskelle et problem: mit 10-årige *mig* synes vitterligt ikke identisk med det 27-årige *mig*, der skriver denne afhandling. For Murakami kan vi

kun fusionere disse Selver – spredt over tid og kontekster – ved at fortælle en historie. Vi har brug for et *fortællende* og et *fortalt* Selv, for at holde sammen på os selv og hinanden. Derfor er det aldrig muligt at være én, men altid (mindst) to: Forfatter og hovedperson; jeg og ikke-jeg.

Katalysatoren for, at Murakamis passive fortællere skrider til handling, bunder altså altid i en negativitets-erfaring. Det er gennem tabet af den dialektiske enhed de hidtil havde konstrueret sig selv ud fra, at der opstår en relationel forskubbelse og et medfølgende tab af Selv(forståelse). Det er når vi taber vores gensidighed eller balance ift. en eller noget andet, at vi må *rekonstruere* os selv. Problemet bliver altid at genskabe en forbindelse til den anden – tabte eller manglende – halvdel, der er medkonstituerende for vort Selv. Kierkegaard rammer måske emnets kerne bedst med sin observation, at livet leves forlæns, møde efter møde, men at Selvet konstrueres i retrospekt, metakognitivt. Vores liv er i sidste ende for Murakami altid den fortid og de relationer, som vi til stadighed fortæller os selv om.

Noter

- 1 TK p. 30-37
- 2 Farkas p. 23
- 3 Boysen p. 72
- 4 Strecher 2006 p. 42
- 5 TK p. 295-96
- 6 Strecher 2006 p. 46
- 7 TK p. 299
- 8 TK p. 56
- 9 TK p. 312
- 10 TK p. 620
- 11 TK p. 618
- 12 K p. 166-67
- 13 TK p. 167
- 14 Bataille p. 37
- 15 TK p. 58
- 16 Bruner p. 155
- 17 Gadamer p. 214
- 18 Joyce 1975 p. 81
- 19 Rubin p. 213
- 20 MacIntyre p. 205-6
- 21 TK p. 566
- 22 Ochs og Capps p. 31
- 23 TK p. 15
- 24 Ricoeur p. 165
- 25 Bruner p. 145

Litteraturliste

- Murakami, Haruki (2005): *Trækopfuglens Krønike* (overs. Mette Holm), Forlaget Klim
- Bataille, George (2001): *Erotikken*, Borgen
- Boysen, Benjamin (2005): *Kærlighed og Væren i "Slagmark 44/2005 s 71-85"*
- Bruner, Jerome (1997): *A Narrative Model of Self Construction* i "Annals of the New York Academy of Sciences: Volume 818 Self Across Psychology, The: Self-Recognition, Self-Awareness, and the Self Concept s 135-163"
- Farkas, Katalin (2008): *The Subject's Point of View*, Oxford University Press
- Gadamer, Hans-Georg (2007): *Sandhed og Metode*, Academica
- Joyce, James (1975): *Finnegans Wake*, New York: Penguin Books
- MacIntyre, Alasdair (1981): *After Virtue: A Study in Moral Theory*, University of Notre Dame Press
- Ochs, Elinor & Capps, Lisa (1996): *Narrating the Self*, i "Annual Review of Anthropology, vol. 25 s 19-43"
- Ricoeur, Paul (1988): *Time and Narrative*, Univ. Chicago Press
- Rubin, Jay (2005): *Haruki Murakami and the Music of Words*, Vintage Books London
- Strecher, Matthew (2006): *The Wind-up Bird Chronicle: A Reader's Guide*, Continuum Contemporaries

Strecher, Matthew (1999): *Magical Realism and the Search for Identity in the Fiction of Murakami Haruki* i "Journal of Japanese Studies, Vol. 25, No. 2 s 63-98"

Strecher, Matthew (1998): *Beyond "Pure" Litteratur: Mimesis, Formula, and the Postmodern in the Fiction of M.H.* i "The Journal of Asian Studies, Vol. 57, No. 2 s 354-378"

Welch, Patricia (2005): *Haruki Murakami's Storytelling World* i "World Literature Today, Vol. 79, No. 1 s 55-59", University of Oklahoma

RETNINGSLINJER FOR INDLEVERING AF BIDRAG TIL REFLEKS

BIDRAG

- DER TAGES IMOD BIDRAG FRA STUDERENDE SÅVEL SOM UNDERVISERE. REDAKTIONEN FORBEHOLDER SIG DOG RET TIL AT AFVISE ARTIKLER EFTER NÆRMERE GENNEMLÆSNING
- EMNET FOR DE ENKELTE BIDRAG ER FRIT, SÅLÆNGE INDHOLDET ER AF FILOSOFISK RELEVANS.
- BOGANMELDELSER* SKAL SOM MINIMUM INDEHOLDE OPLYSNINGER OM BOGENS TITEL, FORFATTER, SIDETAL, FORLAG SAMT VEJLEDENDE UDSALGSPRIS. DESUDEN FORVENTES ANMELDELSER SOM UDGANGSPUNKT AT INDPLACERE VÆRKET, GIVE ET KORT REFERAT AF INDHOLDET OG DISKUTERE OG PERSPEKTIVERE VÆRKET. ENDVIDERE FORVENTES EN VIS KORRELATION MELLEM VÆRKETS OG ANMELDELSENS LÆNGDE.
- DEBATINDLÆG SKAL HOLDES I EN VIDENSKABELIG TONE.

OMFANG OG INDSENDELSE

- OMFANGET AF ARTIKLER, DEBATINDLÆG OG BOGANMELDELSER SKAL SÅ VIDT MULIGT HOLDES UNDER 10 A4 SIDER (CA. 21.000 TEGN INKL. MELLEMRUM). FOR BOGANMELDELSERS VEDKOMMENDE FORVENTES EN VIS RELATION MELLEM VÆRKETS OG ANMELDELSENS LÆNGDE.
- BIDRAG SKAL INDLEVERES I ELEKTRONISK FORM SOM WORD-DOKUMENT I A4-FORMAT.
- BIDRAG SKAL SENDES PR. E-MAIL TIL MEDLEMMER AF REDAKTIONEN (SE ADRESSER PÅ INDERSIDEN AF FORSIDEN).
- DER YDES IKKE VEDERLAG FOR INDSENDTE BIDRAG.

KRAV TIL FORMALIA

- INDRYK VED NYT AFSNIT SKAL FORETAGES MED TABULATOR (IKKE MELLEMRUM)
- BLOK-CITATER (TYPISK MERE END TRE LINJER) SKAL STÅ SOM SELVSTÆNDIG TEKST MED AFSNITSINDRYKNING OG MED LUFT OMKRING. BENYT IKKE CITATIONSTEGN.
- FODNOTER BØR KUN BENYTTES I BESKEDENT OMFANG (OG IKKE TIL TEKSTHENVISNINGER)
- HENVISNINGER I FORBINDELSE MED CITATER I PARENTES UMIDDELbart EFTER CITATET, FX: (KLAWONN 2006: 35-37)
- LITTERATURLISTER ANGIVES SÅLEDES:
- FOR VÆRKER: FORFATTER (ÅRSTAL): *VÆRKETS TITEL*. UDGIVELSESTED: UDGIVER
- FOR TIDSSKRIFTARTIKLER: FORFATTER (ÅRSTAL): "ARTIKLENS TITEL" I *TIDSSKRIFTETS TITEL*, EVT. NR., SIDETAL
- FOR KAPITLER FRA BØGER: FORFATTER (ÅRSTAL): "KAPITLET'S TITEL" I *BOGENS TITEL*, REDAKTØRENS NAVN (RED.), UDGIVELSESTED: UDGIVER

* REFLEKS MODTAGER JÆVNLIGT BØGER TIL ANMELDELSE FRA FORLAG. BØGERNE KAN SES VED HENVENDELSE TIL REDAKTIONEN ELLER FINDES PÅ FAGLIG VEJLEDERS KONTOR. NÅR EN ANMELDELSE ER ACCEPTERET AF REFLEKS, KAN ANMELDEREN FRIT BEHOLDE ANMELDEREKSEMPLARET AF BOGEN.